

Keskustelua – Diskussion

Suomalainen juurtunut maantiede

Ei ole tavatonta pitää itsestään selvänä tai jopa tervejärkisenä ajatuksena sitä, että jokaisella on ”juuret” tietyssä paikassa. ”Juurtuneisuus” näyttäytyy useimmiten *luonnollisena* tapana kuvata ja määritellä kansallista ja kulttuurista kuulumista (Malkki 1992). Toisin sanoen metafora juurista ei ainoastaan herätä kasviopillisiä mielikuvia, vaan myös mahdollistaa suoraviivaiset päätelmät siitä, mistä ihminen on (”alun perin”) kotoisin ja minne hän luonnollisesti kuuluu. Tämä juurtuneisuuden ”luonnollinen” rakennelma määrittelee myös ”epäluonnolliset” olemassaolon ja kuulumisen muodot. Juurettomuus näyttäytyy patologisena – se on poikkeava, kyseenalainen ja hankala olemisen muoto.

Lyhyessä keskustelupuheenvuorossani leikin vakavasti juurten (lat. *radix*) idealla suhteessa tätä teemanumeroa ohjaavaan kysymykseen, joka yhdistää radikaaliuden paikkaan: Mikä on *radikaalia täällä*? Teemanumeron kirjoituskutsusta löytämäni kysymys kutsui minua pohtimaan, missä sijaitsee kenttä, joka kuvitellaan ja määrittellään suomalaisiksi radikaalimaantieteeksi, suomenkieliseksi radikaalimaantieteeksi, tai radikaalimaantieteeksi Suomessa (Ja onko loppujen lopuksi kyse vain yhdestä näistä vaihtoehdoista, kaikista yhtä aikaa, vai kenties jostakin muusta?). Ajattelen, että tapa, jolla juurtuneisuus yhdistyy ”täällä oloon” kertoo jotakin tieteenalan rajoista – siis niistä kansallisista, kulttuurisista ja kielellisistä reunaehdoista, jotka ovat totta suomalaiselle radikaalimaantieteelle. Olen myös kiinnostunut siitä, millä tavoin akateemiset subjektipositiot tulevat mahdollisiksi ja määritellyiksi sen kautta, miten suomalainen radikaalimaantiede rakentuu ”täällä”. Pidän näitä kysymyksiä erityisen oleellisina ja tärkeinä tieteenalalle, joka korostaa – teemanumeron kirjoituskutsun tavoin – osallisuutta ja osallistumista.

Kirjoituskutsun kysymys sai minut välittömästi esittämään jatkokysymyksiä: Missä on ”täällä”? Keiden ajattelemme ja oletamme olevan ”täällä” ja kuuluvan ”tänne”? Onko mahdollista, että ”tuolla” on myös ”täällä” – voiko ”täällä” tarkoita-

taa monia eri paikkoja yhtä aikaa? Minkälainen ja kenen tekemä tutkimus on tyypillistä ja oleellista ”täällä”? Millaisella tutkimuksella voi katsoa olevan juuret ”täällä”? Myös muut kirjoituskutsussa käytetyt ilmaisut, kuten ”suomeksi ajateltu”, ”täkäläinen” ja ”tässä maassa” saivat minut pohtimaan paikkaan sidoksissa olevaa, *juurtunutta ajattelua* – miten juurtunut ajattelu ohjaa käsityksiä tieteenalan ja tieteen rakentumisesta oletetun kansallis-kulttuuris-kielellisen järjestyksen viitekehysessä.

Antropologi Liisa Malkin (1992) artikkeli juurista, pakolaisista ja identiteetistä tarjoaa oivallisen näkökulman esittämieni kysymysten pohtimiseen. Malkki tarkastelee kasviopillisten metaforien runsautta kansallisen identiteetin ja kuulumisen kuvaamisessa ja esittää, että tällaisiin metaforiin sisältyy oletus kansallisen ryhmän (*people*) ja paikan luonnollisesta yhteydestä. Tarkemmin sanottuna tämä luonnollinen yhteys on *luonnollistettu* yhteys, jossa identiteetin mielletään olevan puumaisesti juurtunut kansalliseen maaperään. Oletukset, joissa ”ihmiset [liitetään] paikkoihin, kansat maa-alueisiin”, ovat Malkin mukaan paitsi alueellistavia myös ”syvästi metafysisiä” (Malkki 1992: 27, käännös J. S.-S.). Näin ollen ajatus puumaisesta juurtuneisuudesta kertoo tavasta jakaa maailma tilallisesti erillisiin alueellisiin yksiköihin; tavasta, joka samalla vahvistaa essentialistisia käsityksiä kansakunnasta ja kansallisesta kulttuurista – ja minun nähdäkseni myös kielestä. Tällainen ajatus johtaa Malkin mukaan metafysisiseen ”paikallaan pysymisen” (*sedentarism*) eetokseen. Tässä eetoksessa juurtuneisuus rajattuun, paikalliseen seutuun arvotetaan korkealle, kun taas juurettomuus näyttäytyy moraalisesti arveluttavana olemisen muotona.

On kuitenkin mahdollista hahmottaa ja kuvitella yhteydet ihmisten, paikkojen ja kielten välillä sellaisilla tavoilla, jotka eivät perustu ajatukseen puumaisesta juurtuneisuudesta ja jotka pikemminkin tekevät mahdolliseksi ajatuksen paikallaan pysymisestä ja liikkumattomuudesta. Ammenta-

en Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin ajattelusta Malkki esimerkiksi kirjoittaa ”kreolisoituista, rihmastomaisista identiteeteistä [jotka ovat] enemminkin muuttuvia ja tilanteisia kuin essentiaalisia ja moraalisia” (Malkki 1992: 36, käännös J. S.-S.). Välissä olemista ja hybridisyyttä korostavat myös esimerkiksi ”kolmannen tilan” (Bhabha 1994) ja ”rajaseudun” (Anzaldúa 1987) ideat. Toisaalla puumaisen juurtuneisuuden haastaa ajatus suhteisuudesta (*relationality*). Jos alueiden käsitetään rakentuvan verkostomaisissa suhteissa (Massey 2011), asioiden luonnollisen järjestyksen ei oleteta perustuvan sekoittamattomaan maaperään.

Näihin ajatuksiin viitaten ehdotan, että välissä olemisen ja suhteisuuden ideoiden ei tarvitse olla vieraita (tai vierasperäisiä) ajatuksia sellaisellakaan tieteenalalla, joka yhdistää itseensä tietyn paikan, kulttuurin ja kielen ominaisuuksia. Olisiko suomalaisiksi (suomenkieliseksi?) radikaalimaantieteeksi itseään kutsuvan kentän mahdollista työstää juuriaan – siis niitä, joihin sekä ”suomalainen” että ”radikaali” attribuutteina viittaavat – tavalla, joka kiinnittäisi huomiota erityisyyteen ja ainutlaatuisuuteen vahvistamatta ihanteita puumaisista, liikkumattomista juurista ja alkuperistä?

Väittäisin suomalaisen (opettajan)koulutuksen kulttuurista ja historiallista maastoa koskevan genealogisen tutkimuksen (Sitomaniemi-San 2015) pohjalta, että alueellistavien juurtuneisuuden muotojen horjuttaminen tapahtuu väleissä: työssä, jossa huomio kiinnittyy matkustaviin teorioihin ja ”kirjastoihin” (Popkewitz 2005), joka pysyttelee kielten välillä ja joka kuuntelee käännösten ja vastakäännösten liikkeitä. Kun niin kutsutun suomalaisen kasvatuksen kielen tutkiminen edellyttää paitsi kielen ominaispiirteiden ja käännettävyyden huomioon ottamista myös sen liikkuvaisuutta teologisena ja poliittisena kielenä (Tröhler 2011), suomalaisen kasvatuksen erityisyys tulee näkyväksi moninaisten kansallis-kulttuuris-historiallisten juonteiden sommitelmana (ks. Saari ym. 2014).

Näin ollen on mahdollista, välttämätöntä ja tärkeää leimata asiat suomalaiseksi – suomalaiseksi tai suomenkieliseksi radikaalimaantieteeksi. On kuitenkin yhtä mahdollista, välttämätöntä ja tärkeää tiedostaa, kuinka suomalaisuuden leimat saattavat alueellistaa kohteitaan tavalla, jossa juurtumisesta tulee jumittumista. Tarkoitan tällä niitä juurtumisen toimintoja, joissa puumaisuus yhdistyy erinomaisuuden (*exceptionalism*) ja paikallaan pysyminen nurkkakuntaisuuden (*parochialism*) eetokseen. Kieltäytyen tällaisesta tilallisesta hallinnasta ja rajoittamisesta pohdin, voisiko suomalaisen radikaalin maantieteen (uudelleen)kuvitteluun sisältä kutsu hahmottaa sen olemisen yhtäaikaaisesti ”täällä” ja ”poissa paikoiltaan” (*out*

of place)? ”Juurtunut ajattelu” voisi tässä mielessä olla ”mobiilin ajattelun” (Foucault 1997: 122, käännös J. S.-S.) muoto – ajattelun muoto, joka pitäisi ”suomalaisen” tieteenalan kiinni tilapäisyyden, tilanteisuuden ja liikkuvaisuuden kysymyksissä (ks. Stoler 2016: 18–19).

Päätän keskustelupuheenvuoroni ”täällä” ja ”pois paikoiltaan” asemoituneen tunnustukseen: Tämänhetkisen akateemisen työskentely-ympäristöni ja kielellisen suuntautuneisuuteni seurauksena kirjoitin tämän tekstin alun perin englanniksi, Pohjois-Amerikan mantereella ja keskustellen suomen kieltä taitamattomien, tällä hetkellä Yhdysvalloissa työskentelevien tutkijakollegoiden kanssa. Ehdotan, että suomalaisen radikaalin/juurtuneen maantieteen kysymyksen ”täällä” olosta voisi rinnastaa Roland Barthesin (1986) kysymykseen tieteidenvälisyydestä. Jos voimme ajatella tieteidenvälisen tutkimuksen luovan ”uusia objekteja, jotka eivät kuulu kenellekään” (Barthes 1986: 72, käännös J. S.-S.), niin olisiko mahdollista ja mielekäästä kuvitella suomalaisen radikaalin maantieteen juurtuvan ei-kenenkään-maahan?

Kiitokset

Puheenvuoron kirjoittamisen mahdollisti Suomen Akatemian rahoitus (päättönumero 315141). Kiitän lämpimästi Tuomo Alhojärveä innostamisesta puheenvuoron kirjoittamiseen sekä Lei Zhengiä ja Sara Torresia keskusteluista ja arvokkaista näkökulmista.

KIRJALLISUUS

- Anzaldúa, G. (1987) *Borderlands/La Frontera*. Aunt Lute, San Francisco.
- Barthes, R. (1986) *The rustle of language*. University of California Press, Berkeley & Los Angeles.
- Bhabha, H. K. (1994) *The location of culture*. Routledge, London.
- Foucault, M. (1997) *The politics of truth*. Semiotext(e), New York.
- Malkki, L. (1992) National geographic: the rooting of peoples and the territorialization of national identity among scholars and refugees. *Cultural Anthropology* 7(1) 24–44. <https://www.jstor.org/stable/656519?seq=1>
- Massey, D. (2011) A counterhegemonic relationality of place. Teoksessa McCann, E. & Ward, K. (toim.) *Mobile urbanism*, 1–14. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Popkewitz, T. (2005; toim.) *Inventing the modern self and John Dewey*. Palgrave Macmillan, New York.
- Saari, A., Salmela, S. & Vilkkilä, J. (2014) Governing autonomy: subjectivity, freedom, and knowledge in Finnish curriculum discourse.

Teoksessa Pinar, W. F. (toim.) *International handbook of curriculum research*, 183–200. Routledge, New York.

Sitomaniemi-San, J. (2015) *Fabricating the teacher as researcher*. Acta Universitatis Ouluensis E157.

Stoler, A. L. (2016) *Duress*. Duke University Press, Durham.

Tröhler, D. (2011) *Languages of education*. Routledge, New York.

JOHANNA SITOMANIEMI-SAN
Maantieteen tutkimusyksikkö, Oulun yliopisto
& Department of Curriculum & Instruction,
University of Wisconsin-Madison

Vastine: Juuri ja juuri – Radikaalin ongelmastoa

Ensinnäkin haluan kiittää Johanna Sitomaniemi-Sania kiintoisasta ja tarpeellisesta kommenttipuheenvuorosta. Se ilmiantaa juuristoista ja radikaalisista avautuvia ongelmia, jotka ansaitsevat tarkkaa huomiota. Samalla kirjoitus tarjoaa mahdollisuuden eritellä ja tarkentaa joitakin niitä olettamuksia, jotka liittyivät kirjoituskutsumme pyrkimykseen. Sitomaniemi-San esittää liudan tärkeitä ja osuvia kysymyksiä, joiden riittävä käsittely tässä yhteydessä on mahdotonta. Kompensoidakseni vastaukseni väistämätöntä pintapuolisuutta, haluan viittoa tulevaan; niihin keskusteluihin, joita aihepiiristä toivoakseni vielä viriää. Sillä ”radikaalin” on merkittävä alati avaavaa ja purkavaa kysymisen liikettä. Nostan lyhyesti esiin joitakin kommenttipuheenvuoron ansiokkaita huomioita selventääkseni kirjoituskutsun motivaatiota ja korottaakseni Sitomaniemi-Sanin esittämän kriittisen ongelmanasettelun panoksia.

Kirjoituskutsumme kysymyksenasettelut herättivät Sitomaniemi-Sanin käsittelyssä jälkistrukturalistista kyseenalaistusta. Kutsuun kirjattu ”radikaalin” tematisointi yhdistettynä paikallisuuden kysymykseen (”suomalaiseen radikaalimaantieteseen”) tarjoilee kultatarjottimelta mahdollisuuksia kritiikille. *Mikäli* kyseessä on kyseenalaistamattoman ”metafyysikan” helähdyttely yhteen poliittisen ”radikalismien” (mitä nämä sitten tarkoittavatkaan) kanssa, on moinen torpattava armotta. Luonnollistetut yhteydet juurten ja väestöjen välillä ansaitsevat kansallismielisyyden, nationalismin ja suoranaisen fasismin kukoistaessa kaiken mahdollisen kritiikin.

Erityisen tärkeäksi kritiikki nousee tässä ajassa ja siinä työsarassa, jota voisi kutsua jälkifossiiliseksi (vrt. Salminen 2015). Jos ja kun yhä useammat seudut muodostuvat asuinkelvottomiksi ihmisille ja muille eliölajeille, poisjuurruttaen ja prekarisoiden mahdollisuuden elää ja kukoistaa tietyllä alueella, ovat toistaiseksi nähdyt – oikeammin: globaalissa hierarkiassa *meille näyttäytyneet* – ”pakolaiskriisit” kaikessa sietämättömässä väkivaltaisuuksessaankin vain alkusoittoa siitä katastrofista, jossa ihmiskunta

elää juuri nyt (”poissa silmistä, poissa mielestä”) ja lähitulevaisuudessa (enenevästi juuri ”tässä ja nyt”). Samalla kaikenlaiset vallitsevan väkivallan järjestyksen puolustajat vauhoavat ”ihmistulvista”, ”ihmisroskista” ja ”vieraslajeista”. Tässä mielessä Sitomaniemi-Sanin huoli ”puumaisesta juurtuneisuudesta” ja sen metafysiikasta on varsin aiheellinen. Kuten Donna Haraway (2016: 100) muistuttaa, planeetta on juuri nyt täynnä pakolaisia, niin ihmisiä kuin ei-ihmisiäkin, vailla suojaa: ”Sukupuuton parras ei ole vain metafora; systeemin romahdus ei ole jännityskertomus. Kysy minkä tahansa lajin pakolaiselta.” (s. 102)

Toisaalta mitä perusteita on uskoa, että tänä yleistetyt olemassaolon prekarisoitumisen aikana, kuudennessa massasukupuuttoaallossa, on jotain emansipatorista siinä liikkeessä, joka emansipoi meitä yhä uudestaan puumaisesta juurtuneisuudesta kohti suhteisuutta ja rihmastomaisuutta? Jos ja kun ontittin todellisuuden muutos tekee vaikeaksi, ellei mahdottomaksi, elää tietyllä paikalla juurtuakseen, miksi olisi aihetta uskoa, että puumaisuuden dekonstruktiot olisivat edelleen tässä tilanteessa erityisen hyödyllisiä? En väheksy Sitomaniemi-Sanin huomioita, vaan kysyn, riittävätkö kuvatunlaiset deterritorialisoivat strategiat, joista lukien kirjoituskutsumme epäilemättä flirttailee epäilyttävästi puumaisuuden kanssa.

Pyrkimyksemme keskusteluttaa ”radikaalin maantieteen” mahdollisuutta ”tässä maassa, tässä ajassa”, liittyy suorimmillaan juuri tähän: Mitä on tehtävä maantieteellä – entä maantieteelle – kontekstissa, jota leimaavat toisaalta globaali yläluokkaisuus ja hierarkkisen maailmanjärjestyksen mahdollistama väkivallan piiloisuus, toisaalta ”oman” yhteiskuntamme luonnollistetut vallaanjaot ja akateemista työtä usein ohjaava hallinnallinen ja konfliktipakoinen henki? Miten *radikalisoida* suomalainen maantiede, miten tehdä siitä *vihdoin* osallistuvaa ja toimintaan suuntaavaa? Näin yksinkertaistavat kysymykset ovat kuitenkin usein sellaisia, joilla ajattelu ja kysyminen saadaan loppumaan ennen kuin

niitä on varsinaisesti aloitettukaan. Mitään erityisen (tavoiteltavassa mielessä) ”radikaalia” on vaikea nähdä akateemisissa julistuksissa, joissa vedetään mutkat suoriksi ja linjataan ”mitä radikaalin on oltava” (esim. Springer 2014). Tällaista ”radikaalin” positiivista määrittelyä ja brändäystä sekä siitä seuraavaa karsinointia pidän suurin piirtein ”epäradi-kaaleimpana” kuviteltavana ajatteluliikkeenä, sillä se merkitsee kysymisen lopettamista ja uusien mää-
rävien periaatteiden asemointia hallitsijoiksi.

Kuten Jacques Derrida (1993: 152) huomauttaa, radikalisoinnin ei tulisi merkitä juuristojen ontologisia alkuperäisyyksien tai perustusten merkityksessä, vaan siinä on oltava kyse juuri tällaista metafysiistä puumaisuutta vasten asettuvasta liikkeestä, joka kutsuu työskentelemään metafysiikan ongelmastossa. Toisaalta ”radikaali” ei pääse irti etymologisista juuristaan (*radix*) eikä historiallisesta painolastistaan, jonka avulla tämä tai tuo agenda on kyennyt käsittelemään (ja piilottamaan) ”perimmäisiä kysymyksiään” ja käsitteellistämään tätä prosessointia ”radikalisoitina”. Vaikka on epäilemättä asetettava radikaaliin liittyviä ”syvästi metafysisiä” (Sitomaniemi-San 2019: 255) käsityksiä vastaan, erityisesti sikäli kuin ne ylläpitävät väkivallan järjestyksiä, on samalla pistettävä merkille niistä eroon pääsemisen *mahdottomuus*. Metafysiikan ulkopuolelle asettuminen on metafysiikan itsensä ruokkima illuusio, joka sulauttaa kritiikin jälleen osaksi itseään, kuten Rodolphe Gasché (2016: 19) kirjoittaa. Tämän takia haluan korostaa, että *mikään* ei tee *mahdottomaksi* ajatusta paikallaan pysymisestä ja liikkumattomuudesta. Nämä ”ajatukset” ovat olemassaoloa perustavaa, sitä alati uudestaan mahdollistavaa ja rajaavaa taukkaa, tilanteista ongelmastoa (Alhojärvi 2017), jota olisi opetettava työstämään.

Tavoittelimme kirjoituskutsulla jotakin sellaista ajattelun liikettä, joka kykenisi ottamaan ”täälläolon” vakavasti ja radikalisoimaan sen monessa merkityksessä. Sitomaniemi-San kysyy ”Missä on ’täällä’?” (s. 255) ja kehottaa hahmottelemaan radikaalia maantiedettä ”yhtäaikaaisesti ’täällä’ ja ’pois paikoiltaan’”. Itselleni tällainen monipaikkaisuus on tärkeä lähtökohta. Kirjoituskutsussamme mainittu ”tämä konteksti”, ”suomalaisuus” ja ”täälläolo” ovat lähtökohtaisesti monimerkityksisiä, avoimia väistämättömän erilaisille luennoille: ”täällä” on luettavissa periaatteissa missä vain. Avoimen julkaisemisen olosuhteissa internet-yhteys tai hyvä kirjasto riittää. Suomen kielen taito on vain suhteellinen vaatimus; ”täällä” voi toki sanoa tai tehdä jotakin, vaikkei sen ”merkitystä” ”ymmärtäisikään”. Jollei muuta, jokainen tähän kirjattu ”täällä” vie serveritilaa, käyttää sähköä, lisää paperinkulutusta, voimistaa ilmastontlämpenemistä, ja niin edelleen – toisin

sanoen signifioi kaivertamalla sellaisia jälkiä, joiden keräymistä luemme esiin ”Antroposeenia”. Kun kysymme, mikä on radikaalia täällä, kysymme samalla täälläolon ehtoja ja penäämme mahdollisuutta kysyä tämä kysymys missä vain, mutta joka paikassa eri tavalla. Sivumennen sanoen: kaikki viittaa siihen, että on vielä pitkälti tutkimatta ja kirjoittamatta sellainen maantiede, jossa otettaisiin tosissaan tämä topologisilta ominaisuuksiltaan ainutlaatuinen ”ilmiö”, jota kuin ohimennen nimitämme ”kieleksi”. Aivan kuin jo tietäisimme mistä on kysymys.

Mitä sitten on radikaali maantiede, täällä? On tarpeen selvittää vielä tämän kysymyksen taustajatoksia. Jos otetaan lähtökohdaksi edellä kuvattu väkivallan järjestys, joka jakaa maapallon tilaa horisontaalisesti ja vertikaalisesti luvuttomin eronteoin, asemoiden jokaisen eri tavoin jaettuun väkivallan talouteen, on kiinnitettävä huomiota siihen, mitä vaikkapa sellainen instituutio kuin ”suomalainen maantiede” tekee tässä tilanteessa. Olemassaolon prekarisoituminen, jota vallitsevat poliittis-taloudelliset rakenteet parhaansa mukaan kiihdyttävät, vaatii ei-vain-akateemista työtä. Lähtökohtanamme on, että mitä toivottavaa kehityskulkua radikalisoituminen voikin sitten merkitä, sen on ennen kaikkea merkittävä väkivaltaa ja prekarisoitumista uusintavan ja oikeuttavan akateemisen(kin) apologian keskeytystä – kehityskulun nyrjäytystä sijoiltaan. Tässä mielessä Suomenkin kontekstissa – tai missä tahansa kukakin näitä rivejä lukee – lienee paljon opittavaa siitä vimmisesta tekemisestä, jota maailmalla on *radical geography* -nimen alle jäsenneily. Kuten Bill Bunge (2011, xxv) laitto, ”maantiede on mahtavaa, joten miksi maantieteilijät eivät tee sitä?”

Tätä teemanumeroa inspiroinut *radical geography* on siis pistettävä merkille ja siltä on opittava, mutta samanaikaisesti huomattava ainakin kolme vaaraa: Ensinnäkin on alleviivattava tutkijoiden omaa osallisuutta mainitsemassani väkivallan järjestyksessä ja siten ”radikaalimaantieteen” lähtökohtaisia ristiriitaisuuksia suhteessa sen tekemään työhön ja niihin hierarkioihin, joita se voi pyrkiä kyseenalaistamaan. Selvää on, että yliopistoinstituutoiden sitoutuminen hallintaan ja hallintoon, esimerkiksi Suomessa tehtävän yliopistomaantieteen lähtökohtaiset siteet sen institutionaaliin ehtoihin, asettavat ne – ja jokaisen näissä puitteissa työskentelevän – ristiriitaiseen asemaan kysyttäessä valtaan ja osallistumiseen liittyviä kysymyksiä. Tämä tutkijoiden osallisuus koneistoissa ja vallassa on noteerattava ja pidettävä ongelmajana. On esimerkiksi kysyttävä herkeämättä ja yhä uudestaan, lempeästi mutta pisteliäästi, tekeekö suomalainen maantiede riittävästi esimerkiksi eriarvoisuuden vähentämiseksi tai elinkelpoisten ympäristöjen puolustamiseksi – juuri tässä ja juuri nyt, missä sit-

ten ollaankaan. Mutta samalla on huomattava, että ainutkaan näistä sanoista ei saisi energiaansa tai palstatilaansa ilman tutkijoiden sitoutumista jonkinlaiseen olemassa olevaan järjestykseen.

Yksi seuraus tästä on, että akateeminen muotooppi ironisoi lähtökohtaisesti ”radikaalimaantieteelliset” julistukset osoittamalla sen, kuinka kiinni radikaalitkin maantieteilijät edelleen ovat näissä ajattelun ja toiminnan muodoissa ja niiden hierarkioissa. Tästä johtui kirjoituskutsumme kysymys: ”Millaisten valtasuhteiden historiaan ja nykyisyyteen kytketty tässäkin kirjoituskutsussa toistettu ’suomalaisen maantieteen’ mahdollisuus?” Tämä intratekstuaalinen kyseenalaistus, oman ajattelun ehtojen perään kysyminen, on kenties yksi sellainen liike, jota ”radikaalimaantiede” voisi tematisoida ja systematisoida. Miten kysyä samanaikaisesti kysymyksiä ja kysymisen (reuna)ehtoja? Miten kartoittaa jotakin kartoittaen samalla sitä, minkä kartta kielenä ja tietona epää, mitä se *karttaa*?

Toinen vaara liittyy ”radikaalimaantieteellisiin” julistuksiin. On kenties akateemiselle tuotantotaloudelle tyypillisen huomiohakuisuuden ansiota se, että uutuuttaan tai ravistelevuuttaan julistavien lähestymistapojen on vaikea olla tekemättä hallaa itseään laajemmalle ja moninaisemmalle liikehdinnälle. Tarkoitin tällä sitä tapaa, jolla itsemääritellyt ”radikaalit” julistukset tuottavat usein leveällä pensselillä sellaista depolitisoitua maastoa, joka parhaiten korostaa niiden itseymmärrystä milloin minkäkin asian keihäänkärkinä ja edelläkävijöinä. Esimerkiksi meidän tapauksessamme vaara on osallistua jonkin näennäisesti yhdenmukaisen, yhteiskunnallisesti passiivisen ”suomalaisen maantieteen” performatiiviseen tuottamiseen, jotta intervention tarpeellisuus olisi mahdollisimman hyvin perusteltavissa (”Katsokaa meitä, vihdoinkin joku uskaltaa sanoa näin!”). Tällainen liike olisi haitallinen olemalla sokea kaikelle sille, mitä tämän ”suomalaisen maantieteen” sisällä, alla ja ympärillä on jo tehty. Emme olekaan halunneet laatia radikaalimaantieteellistä manifestia tai brändiä vaan pikeminkin kutsua esiin kirjoituskutsun sanoin ”poikki-puolisia, äkkivääriä ja vastakarvaisia maantieteilijöitä”, jotka käsittelevät suomalaisen maantieteen radikaaliutta eilen, tänään ja huomenna”. Sikäli kuin maantiede on radikaalia, on sen merkittävä lisääntyvä historiallista ja monikontekstista ymmärrystä eri ajoissa ja tiloissa toimineelle radikalismille. Samalla on otettava huomioon, että tämä ”radikaali” ei rajoitu ”hyviin” osallistumisen muotoihin. Yhteiskunta tai politiikka eivät ala siitä, mihin maantieteilijät niiden rajat ovat tieteisfiktioissaan piirtäneet, eikä maantiede ole koskaan ollut ei-poliittista (tällä en väitä, ettei (maan)tiede *palautuisi* politiikkaan tai poliittiseen). Oikeastaan odo-

tamme edelleen *full disclosure* -tyyppistä selontekoa suomalaisen yliopistomaantieteen luurankoja vilisevistä kaapeista; eugeniikan ja etnonationalismin värittämästä historiasta, jota kannamme mukamme, tiedossamme.

Kolmanneksi, kaikki edellä mainittu liittyy siihen ”kansainväliseen” ongelmistoon, jota Sitomaniemi-San nostaa esille. *Radical geography* on myös ajattelun brändi, jolla on tietyt toimintonsa ja reunaehtonsa anglofonisessa maantieteessä. Jos suomeksi nimetyllä niemellä halutaan tehdä jotain muuta kuin soveltaa toisaalla valmiiksi teoretisoitua materiaalia, on tosissaan asetettava kyseeseen ne tavat, joilla kielidynamiikka tässä tuotantotaloudessa toimii. Esimerkki elävästä elämästä: Sain taannoin sähköpostia eräältä ylikansalliselta, voittoa tavoitteelta yritykseltä, jonka emoyhtiö harjoittaa laillista ja rehellistä liiketoimintaa muun muassa jahtinäyttelyiden, messujärjestämisen ja akateemisen julkaisu-toiminnan aloilla. Olin laatinut käsikirjoituksen yrityksen julkaisemaan lehteen, ja sähköposti sisälsi vastauksen otsikolla ”*A revise decision has been made on your submission.*” Alistumiseeni [*submission*] oli siis vastattu päätöksellä ja pääsisin kertaamaan jo kirjoittamaani. Nöyränä alamaisena en kieltäytynyt kunniasta kirjoittaa uudelleen artikkelia, joka mahdollisesti julkaistaan lehdessä, jota ei tällä hetkellä voi tässä maassa laillisesti lukea ilman erillistä maksua. Syynä on kustantajan kohtuuttomat tulostavoitteet, jotka kariutivat neuvottelut FinELib-konsortion kanssa. Olen siis tuottanut verovaroilla aivoituksia ylikansallisen informaatiojätin omistamaan ”journaliin”, tietoisesti maksumuurin taakse, kaupallisten intressien sanelemaan muotoon. Esittäydyn ”kriittisenä tutkijana”, ehkäpä jopa ”radikaalina”, ja sitten vielä – oletetaan näin – kunnioitan sitä maksumuurien lakia, joka suojelee tekstejä lukemiselta ja ohjaa alistumaan tälle nöyryykselle. Jos tämä olisi huumoriohjelma eikä akateemisen työn perusasetelma, olisi tilanne eittämättä hupaisa. Ilmeisesti kuitenkin on niin, että tähän toimintaan suhtaudutaan asiaankuuluvalla tieteellisellä vakavuudella.

Niin kauan kuin tieteen ja tiedon *sisältö* oletetaan riippumattomaksi sitä joka suunnasta muovaavien ja mahdollistavien muotooppien ja institutionaalisten puitteiden vaikutuksesta, nämä päättömyydet ja tieteen kieltä koskevat keskustelut on mahdollista kuitata *toissijaisina* – ne ovat aina ja lähtökohtaisesti jotain muuta kuin tieto itsessään. Sisällys oletetaan erioitäväksi ja kommunikoitavaksi tietobjektiksi, joka kuvaa todellisuutta sellaisenaan ja joka voidaan periaatteessa jännöksettömästi kääntää kieleltä toiselle ja siirtää kontekstista toiseen, välittää tieteenkijältä yleisölle. Julkaisupisteet ja erimaiset indikaattorit tekevät kekseliäästi pait-

si tiedosta myös sen tietäjistä rahalla vaihdettavia tuotteita. Markkinoiden välittäjäaineena toimii ”globaalienglanti”, joka ”nyt vain sattuu olemaan” kansainvälisen tiedeyhteisön jakama kieli eikä esimerkiksi aggressiivisen kulttuuri- ja kieliviennin tuotosta (vrt. Phillipson & Skutnabb-Kangas 1996). Kääntävyys ja käännettävyys eivät ole tieteenteke- misen ytimessä vaan käytännöllisiä kysymyksiä, käytännöllisen työstön kohteita, osaansa tyytyvien kääntäjien vastuualueita. *Radix on root on juuri* – ja sillä sipuli. Ehkä radikaalin liikkeen on todella- kin pysyteltävä kielten välillä ja kuunneltava Sitomaniemi-Sanin (2019: 256) sanoin ”käännösten ja vastakäännösten liikkeitä”. Mutta samanaikaisesti on huomattava, miten elonkirjon tuho ja moninais- ten, elämälle suotuisten talouksien tuho ovat yhtä ja samaa (*ecocide*; Alhojärvi & Hyvärinen 2020), ja miten nämä kytkeytyvät kielten tuhoon (*linguicide*; Skutnabb-Kangas & Harmon 2018) ja tietojen tu- hoon (*epistemicide*; Santos 2014). Ounastelen, että tämän on merkittävä entistä suurempaa huomiota myös kääntymättömyyksille ja sellaisille lähesty- mistavoille, joissa juuri ei ole yhtä kuin juuri.

Se avoin, ei-kaupallinen julkaiseminen, jota *Terra* ja suomalainen seuraperusteinen tiedekustannustoi- minta laajemminkin edustavat, ja joka tämän omi- tuisen kielen tieteellistä(kin) keskustelua kantaa ja avartaa, muistuttaa kuitenkin, että vaihtoehtoja on ja on aina ollut. ”[O]n mahdollista, välttämätöntä ja tärkeää leimata asiat suomalaisiksi – suomalaisiksi tai suomenkieliseksi radikaalimaantieteeksi,” kir- joittaa Sitomaniemi-San (2019: 256). Kyllä ja ei ja ei. Leimaaminen ei edistä mitään, ellei se auta mei- tä kyseenalaistamaan leimaamisen mahdollisuuksia rajoittavia ja avoimia tekijöitä, ongelmaisia juuri- amme. Vaikkakin ”radikaali” on väistämättä myös institutionaalinen ele, osallinen, on se tässä yhtey- dessä myös kysyvä liike. Jonkinlainen vaeltava aave, atoopinen mahdollisuus.

KIRJALLISUUS

- Alhojärvi, T. (2017) Yllätyksiä: Antroposkenen para- noia ja tiedon tilanteinen ongelma. *Tiede & Edistys* 1/2017 36–56.
- Alhojärvi, T. & Hyvärinen, P. (2020; *painossa*) Trans- lating diverse economies in the Anglocene. Teoksessa Gibson-Graham, J. K. & Dombroski, K. (toim.) *The handbook of diverse economies*. Edward Elgar, Chel- tenham.
- Derrida, J. (1993) *Spectres de Marx. L'État de la dette, le travail du deuil et la nouvelle Internationale*. Éditions Galilée, Paris.
- Gasché, R. (2016) *Deconstruction, its force, its violence*. State University of New York Press, New York.
- Haraway, D. (2016) *Staying with the trouble: Making Kin in the Chthulucene*. Duke University Press, Durham.
- Phillipson, R. & Skutnabb-Kangas, T. (1996) English only worldwide, or language ecology. *TESOL Quar- terly* 30(3) 429–452.
- Salminen, A. (2015) *Kokeellisuudesta. Historiallisesta avantgardesta jälkifossiiliseen elämään*. Osuuskunta Poesia, Helsinki.
- de Sousa Santos, D. (2014) *Epistemologies of the South: Justice against epistemicide*. Routledge, London.
- Sitomaniemi-San, J. (2019) Suomalainen juurtunut maantiede. *Terra* 131(4) 255–257.
- Skutnabb-Kangas, T. & Harmon, D. (2018) Biological diversity and language diversity: Parallels and diffe- rences. Teoksessa Penz, H. & Fill, A. (toim.) *Hand- book of Ecolinguistics*, 11–25. Routledge, New York.
- Springer, S. (2014). Why a radical geography must be anarchist. *Dialogues in Human Geography* 4(3) 249–270.

TUOMO ALHOJÄRVI

*Maantieteen tutkimusyksikkö,
Oulun yliopisto*

Oikeudenmukainen siirtymä vaatii valtarakenteiden analyysiä ja purkamista

BIOS-tutkimusyksikön julkaisema ekologisen jäl- leenrakentamisen ohjelma (Ekologinen jälleenra- kennus 2019) on virittänyt Suomessa keskustelua siirtymästä kohti hiilinegatiivista yhteiskuntaa. Jatkamme puheenvuorossamme BIOS-yksikön tutkijoiden Paavo Järvensivun ja Tero Toivasen (2019) sekä Tuomo Alhojärven (2019) *Terrassa* käynnistämää pohdintoja ekologisesta jälleenra- kennuksesta ja reilusta siirtymästä. Kestävyysskriisi ja eritoten ilmasto- ja biodiversiteettikriisi aset-

tavat ratkaisujen kehittämiseksi ja toteuttamiseksi periksiantamattoman aikataulun. Tuomme siirty- mää koskevaa teoreettista pohdintaa lähemmäs poli- tiikan tekemisen kenttää peilaamalla tieteellistä keskustelua yleisemmällä tasolla käytävään yhe- teiskunnalliseen keskusteluun. Tarkastelemme tätä keskustelua erityisesti valtarakenteiden analyysin kautta. Haluamme samalla korostaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tärkeyttä osana kestävyys- kriisin vaatimaa yhteiskunnallista murrosta: mur-

roksen on oltava ”reilu, tasa-arvoa lisäävä siirtymä kohti hiilen jälkeistä (*post carbon*) yhteiskuntaa” (McCauley & Heffron 2019).

Kuten Järvensivu ja Toivanen (2019) kirjoittavat, ekologisen siirtymän aikaansaamiseksi yhteiskuntien tulee muuttaa energian, liikenteen, ruoan ja asumisen tuotannon ja kulutuksen tapansa kokonaisvaltaisesti. Kaikkiin näihin sektoreihin kytkeytyy valtavasti historiallisia valta-asetelmia, joten ilmastopolitiikka herättää jo suunnitteluvaiheessaan vahvoja vastareaktioita monissa yhteiskunnallisissa eturyhmissä. Professori ja aktivistikirjailija Naomi Klein (2019) arvioikin uudessa Green New Dealia käsittelevässä kirjassaan, että päästöjä tehokkaasti laskevia politiikkatoimia ei ole toteutettu, sillä ne ovat vahvassa ristiriidassa vallitsevan kapitalistisen talousjärjestelmän kanssa. Kleinin mukaan päätöksenteko on ollut jumissa vuosikymmenien ajan, sillä tehokkaimmat käytettävissä olevat keinot katastrofin välttämiseen hyödyttäisivät suurta enemmistöä uhaten samalla valtaapitävän eliitin asemaa.

Oikeudenmukaisia, valtaa uudelleen jakavia yhteiskunnallisia siirtymiä on harvoin saavutettu ilman kamppailua. Tämän vuoksi pidämme Alhojärven (2019) ansiokkaasti korostamaa *jälkifossiilista ongelmaa* ja valta-asetelmien määrittelyn tarvetta tervetulleena kehitysehdotuksena BIOS-yksikön käynnistämälle ekologista jälleenrakennusta koskelle elintärkeälle keskustelulle. Alhojärven tapaan mekään emme tosin epäile, etteikö BIOS-yksikössä olisi pohdittu valtasiirtymiä, joita ekologisen jälleenrakentamisen toteutuminen vaatii.

Ekologisen jälleenrakentamisen ohjelma kaipaa valta-analyysiä ja valtaa

BIOS-yksikön ehdottamassa ekologisen siirtymän ohjelmassa vallan ja *status quosta* hyötävien ryhmien kysymystä käsitellään niukasti. Alhojärvi (2019) kritisoi omassa kommentaarissaan BIOS:n paperia talouspolitiikan *linssien* vaihtamiseen liittyvästä liian yksinkertaistavasta ajatustavasta. BIOS:n visioiman ekologisen siirtymän keskiössä on uusklassisen taloustieteen vaihtaminen valtiokeskeiseen jälkikeynesisäisyyteen. Kuten Alhojärvi osuvasti huomauttaa, ei yhteiskunnan toimintoja ja kehitystä ohjaavan talousjärjestelmän vaihdokseen todennäköisesti päädytä pelkällä rationaalisten tasa-arvoisten toimijoiden dialogilla, sillä tällaista keskustelusetelmaa ei ole olemassa.

Vallitsevan uusklassisen talousteorian kritisointi aiheuttaa kärkkäitä vastareaktioita akateemisenkin maailman sisällä – puhumattakaan tutkimusmaailman ulkopuolella käytävästä debatista. Asetelmaa

tarkasteltaessa on syytä muistaa maantieteilijä David Harveyn (2005) huomio, jonka mukaan hegemonisessa asemassa oleva uusliberalismi on paitsi talousteoriana myös eliitin poliittinen projekti. Yhteiskunnassa tarvitaan keskustelua siitä, kuinka ekologisen jälleenrakentamisen ohjelmaan saadaan sitoutettua nekin valtiopiirit, joiden etuja siirtymä tulee leikkaamaan. Tuntuu epärealistiselta olettaa, että vaikutusvaltaiset eturyhmät esimerkiksi metsä- ja energiasektorilla hyväksyisivät mukisematta omia etuoikeuksiaan kyseenalaistavan suunnanmuutoksen. Tätä taustaa vasten tuntuu siltä, että BIOS:n paperi on tarkoitettu pelinavaukseksi, joka pyrkii sanallistamaan polun kohti parempaa maailmaa. Seuraavaksi kannattaisi yrittää sanoittaa olemassa olevat esteet polulla yhteiskunnallisen valta-analyysin avulla.

Ympäristöoikeudenmukaisuuden periaatteissa (Schlosberg 1999; Walker 2012; Shue 2014) korostuvat haittojen ja hyötävien alueellisen, kansallisen ja globaalin jakautumisen lisäksi pääsy päätöksenteon areenoille: Ketkä saavat määritellä oikeudenmukaisen siirtymän ja ekologisen jälleenrakennuksen sisällön, voittajat ja häviäjät? BIOS:n ehdottamassa ekologisessa jälleenrakentamisessa keskiöön on nostettu kunnianpalautuksen saanut *valtio*, jonka katsotaan voivan ohjata taloutta kohti ilmastoystävällistä huomispäivää. Ohjelmassa ei oteta kantaa siihen, millainen tämä valtio on tai ketkä sen sisällä ohjaavat siirtymää. Avoimeksi jää myös se, millainen rooli kansalaisella on tässä muutoksessa. Ovatko kansalaiset pääasiassa lyhennetyistä työajasta ja uusista valtion luomista työpaikoista hyötäviä toimenpiteiden kohteita, jotka osallistuvat päätöksentekoon lähinnä vaaleissa äänestämällä? Vai onko heille tarjolla aktiivisempi rooli?

Ekologisen jälleenrakentamisen kaltaisessa suuressa projektissa törmätään väistämättä myös polkuriippuvuuksiin. BIOS-tutkijat (Vadén ym. 2019) ovat tarkastelleet polkuriippuvuuden kysymystä ansiokkaasti Helsingin energiantuotantoa käsittelevässä artikkelissaan: Miten ilmastotoimien nimissä on päädytty ratkaisuun, jossa kivihiilen polttaminen korvataan ilmastopäästöjä enemmän aiheuttavalla puuhakkeella? Artikkelin osoittaa, että upotettujen kustannusten, käytössä olevien teknologioiden ja olemassa olevan infrastruktuurin lisäksi polkuriippuvuuksiin linkittyy usein valta. Olemassa olevat regiimit hyötävät nykytilanteesta ja ekologisesti kestävien muutosten aikaansääminen on hankalaa. Ekologista jälleenrakennusta suunniteltaessa ja toteutettaessa onkin otettava huomioon nämä riippuvuudet ja kyettävä murtautumaan ulos onnistumisen tiellä olevista polkuriippuvuuksista. Tämä taas vaatii monipuolista intressien ja toimijaroolien analyysiä.

Ekologinen jälleenrakennus tulee todennäköisesti vaatimaan voimakasta tutkittuun tietoon perustuvaan markkinoiden ohjaamista ja suurien hetkittäisten kustannusten kestokykyä samalla kun olemassa olevaa infrastruktuuria puretaan uuden aidosti ekologisesti kestävästä tieltä. BIOS-tutkimusyksikön ehdotuksessa purkajan rooli on varattu valtiolle, mutta voidaan hyvin kysyä, onko valtiolla riittävät resurssit tällaiseen ohjaukseen ja onko vaadittava muutos askel jonkinlaiseen valtioteknokraattisten viisivuotissuunnitelmien aikaan. Nähdäksemme myös valtiota pienemmillä toimilla ja paikallisemmin määrittävillä siirtymillä on tärkeä rooli ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä muutoksesta aikaansaamisessa. Kansainvälisesti erityisesti kaupungit ovat linjanneet kunnianhimoisimpia ilmastotavoitteita. Suomessa ”Kohti hiilineutraalia kuntaa”-hankkeeseen (HINKU) sitoutuneet kunnat ovat esimerkki paikallisesti määrittävän ja toteutettavan ilmastopolitiikan tehokkuudesta.

Yksi merkittävimmistä avoimeksi jäävistä kysymyksistä BIOS:n aloitteesta on ohjelmassa kuvattujen toimien rahoittaminen. Ekologisen jälleenrakentamisen ohjelmassa käydään vain nopeasti läpi Suomen valtion rahoitusasemaa osana euroaluetta. Ohjelmassa Euroopan unionin (EU:n) budjetti- ja velkasääntöjen painoarvo sivuutetaan toteamalla, että ekologinen jälleenrakentaminen voidaan toteuttaa ”joko vakausta- ja kasvusopimusta noudattaen tai sitä rikkoen” (Ekologinen jälleenrakennus 2019). Maailmassa, jossa 26 miljardööriä hallussa on saman verran omaisuutta kuin maailman köyhimmällä puolikkaalla ja 20 yhtiötä on tuottanut kuumesosan ilmastokriisiin johtaneista päästöistä, tämä heijastelee melko teknokraattista näkemystä poliittisista sitoumuksista.

Sinällään näiden talouspolitiikan keskiöön nousseiden sopimusten lähes täydellinen sivuuttaminen on talouspoliittisessa keskustelussa virkistävää, mutta sitoumukset tulevat jatkossa todennäköisesti tuottamaan suuria vaikeuksia vahvalle valtiopoliitikalle. Sääntöjen rikkomiseen sisältyy nimittäin riski mahdollisesti jättimäisistä sanktioista. Tutkijat eivät varmasti ole ainoa ryhmä, joka tällä hetkellä kuumeisesti yrittää ratkoa sitä, kuinka nämä esteet ylitetään ja mikä taho johtaa niiden ylittämistä. Ainakin toistaiseksi on hyvin vaikeaa nähdä, kuinka suistetaan valtion sisäinen poliittinen keskustelu polulle, jossa näistä sopimuksista piittaamattomuus on hyväksyttävää ja jopa suotavaa, eikä poliittisesti ”vastuutonta”.

Ekologisesta siirtymästä käytävään keskusteluun kiinnittyy myös viime aikojen kehitys, jossa juuri valittu EU-komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen on puhunut ”vihreästä sopimuksesta” ja

reilun siirtymän rahastosta (Uusi ”vihreä... 2019). Toistaiseksi on epäselvää, tehdäänkö vakausta- ja kasvusopimukseen lisäksi muutoksia, jotka mahdollistavat laajemman liikkumavaran jäsenvaltioille ekologisen jälleenrakennuksen rahoittamiseksi. Samalla kuitenkin jo Antti Rinteen hallituksen maltilliset panostukset esimerkiksi raideliikenteen kehittämiseen ovat saaneet komission lähettämään Suomen valtiolle paimenkirjeen budjettitasapainosta. EU:n uusklassisesta talousjärjestelmästä kumpuavat painostuskeinot nostavat siis päätään jo ennen kuin siirtymätyötä on ehditty kunnolla aloittaakaan.

EU:n budjettisääntösten lisäksi Suomen valtion liikkumatilaa vaikeuttavat erilaiset investointisuojausopimukset (mm. energiaperuskirjasopimus Energy Charter Treaty ja lähitulevaisuudessa todennäköisesti EU:n ja Kanadan vapaakauppasopimus CETA). Nämä sopimukset siirtävät valtaa valtioilta ylikansallisille yhtiöille ja kaventavat valtion liikkumatilaa esimerkiksi ympäristölainsäädännön suunnittelussa. Räikeä esimerkki asemasta löytyy suomalaisten omalta kotipihalta: energiayhtiö Uniper, josta suomalainen valtioyhtiö Fortum omistaa 70 prosenttia, uhkaa haastaa Hollannin välimiesoikeuteen, koska valtio suunnittelee maahan hiilikieltolokia. Onkin selvää, että uusklassinen talousjärjestelmä on toistaiseksi tahmeasti kietoutunut päätöksentekojärjestelmiimme, eikä se todennäköisesti kaikkoo keskustelemalla.

Oikeudenmukaisuus osaksi ekologisen jälleenrakennuksen ohjelmaa

Keitä ovat ne tahot, jotka hyötyisivät BIOS:n ehdottamasta ekologisen jälleenrakentamisen ohjelmasta? Ilman siirtymän aikana toteutettavia suuria muutoksia talousjärjestelmässä ja tulonjaossa valtion pumpaamat rahavirrat suuriin infrahankeisiin jakautuisivat todennäköisesti epätasa-arvoisesti ja hyödyttäisivät jo valmiiksi hyvässä taloudellisessa tilanteessa olevia. Suuntaisiko valtio investointeja olemassa oleville suuryhtiöille tai esimerkiksi työntekijöiden demokraattisesti johtamille osuuskunnille? Klein (2019) esimerkiksi kritisoi Yhdysvalloissa 1930-luvulla toteutettua keynesiläistä New Dealia sen valtaa keskittävistä ja monopolisoivista politiikkatoimista muun muassa energiasektorin saralla. Energiantuotannon osalta tätä kysymystä pyrkivät purkamaan *energiademokratian* tematiikan kautta toimivat tutkijat ja kansalaisjärjestöt. He tarjoavat ratkaisuksi hajautettua ja demokraattiseen omistajuuteen perustuvaa energiäjärjestelmää (Burke & Stephens 2017; van Veelen & van der Horst 2018). Jos Kleinin ja energiademokratian tutkijoi-

den kritiikki otetaan huomioon, on energiajärjestelmän jälleenrakennuksen keskiössä oleva kysymys energiajärjestelmän omistajuudesta.

Valtarakenteiden analyysin näkökulmasta on tärkeää tarkastella myös luokkaan, sukupuoleen ja rodullistamiseen liittyviä kysymyksiä, sillä siirtymä ei voi olla sokea yhteiskunnassa tapahtuvalle rakenteelliselle sorrolle. Siirtymää luovat hankkeet saattaisivat kyllä synnyttää paljon työpaikkoja, mutta tämä työ keskittyisi mahdollisesti rakentamisen kaltaisille miesvaltaisille sektoreille. Siirtymän luomisprosessissa tarvittaisiinkin valta-asetelmat huomioon ottavaa suunnittelua sekä tavoiteltujen vaikutusten jatkuvaa kriittistä arviointia. Suunnitteluun on alusta saakka otettava mukaan ne ryhmät, joihin muutokset vaikuttavat. Ollakseen oikeudenmukainen, ekologisen jälleenrakentamisen täytyy olla jatkuvan kamppailun ja vallan muotojen tunnistamisen ja purkamisen areena.

BIOS:n ekologisen jälleenrakentamisen ohjelma vaikuttaa pohdittavan muitakin kuin Alhojärveä (2019), sillä se edustaa paluuta suurten tarinoiden, vahvan teorian ja selkeän keskusjohtoisuuden aikaan. Lievää vastakarvaisuutta tunnemme mekin, mutta samalla koemme velvollisuudeksemme muodostaa vastinpariksi muita realismiin pyrkiviä strategioita, jotka ottavat huomioon kestävyyskriisin asettaman – ei neuvoteltavissa olevan – aikarajan. Kun talo on tulossa, ei ole aikaa istua alas debatoimaan. Pikemminkin on lähdeittä juoksemaan oikeaan suuntaan, mutta käytävä reflektointia keskustelua samalla kun vauhti kiihtyy. On kuitenkin myös hyväksyttävä tilanteen ristiriitaisuus: Miten voimme lähteä juoksemaan kohti ratkaisuja, jos meillä ei ole vielä tiedossa juoksijaa eikä selkeitä ratkaisuja? Lisäksi on otettava huomioon juoksijoiden ja juoksutaktikoiden moneus. Ekologinen jälleenrakennus ei voi olla yksi ja tyhjentävä ratkaisu, vaan ekologiseen kestävyyspyrkivien liikkeiden kesken tarvitaan ristiriitaistakin moninaisuutta.

Klein (2019) korostaa, että alkuperäisen New Dealin taustalla oli Rooseveltin reaktio työväen liikehdinnän lisääntymiseen. Kleinin mukaan myös nyt esitellyn Green New Dealin kohtalo on eniten kiinni yhteiskunnallisten liikkeiden seuraavista toimista. Ekologisen jälleenrakentamisen ohjelma jättää vielä toistaiseksi auki kysymyksen siitä, mikä taho vie ohjelman läpi poliittisessa päätöksenteossa. Samalla tulee pohdittavaksi, missäpäin suomalaista yhteiskuntaa piilee se voima, jolla hallitus ja eduskunta saadaan toimimaan tehokkaasti teoreettisen määrittelykamppailun alla parhaillaan hahmottuvan ekologisen jälleenrakentamisen ehdoilla.

Oikeistopopulismin nousu haastaa ekologisen jälleenrakennuksen kannattajat ja kritisoijat

Perussuomalaisten vakiinnutettua näyttävästi paikansa puoluekentällä on mahdotonta analysoida ekologisen siirtymän mahdollisuuksia sivuamatta Suomessa vallitsevaa oikeistopopulistien valtaannousun uhkaa. Kevään 2019 eduskuntavaalien jälkeen uutisoitiin, kuinka vahvan ilmastopolitiikan vastustaminen nousi kevään vaaleissa keskeisimmäksi tekijäksi erottamaan oikeistopopulistit muista puolueista. Ylen vaaliasiantuntijan mukaan perussuomalaiset onnistuivat ilmastokysymyksen kautta tarjoamaan selkeän vaihtoehdon muihin puolueisiin verrattuna (Tikkala 2019). Tutkijatohdori Johanna Vuorelman mukaan kyse oli median lähtemisestä mukaan perussuomalaisten hokemaan tarinaan muut puolueet valtaansa kaapanneesta ”ilmastohysteriasta”. Samalla Vuorelma huomauttaa, että jakolinja ei todellisuudessa kulkenut vaaleissa perussuomalaisten määritelmän mukaisesti heidän ja muiden puolueiden välillä. Loppujen lopuksi vain vihreät ja osittain vasemmisto ajoivat vahvoja ilmastopoliittisia keinoja.

Oikeistopopulistien nousu ympäri maailmaa on trendi, jota ilmastonmuutos ja sen seuraukset yhteiskunnalle saattavat tuoreen tutkimuksen mukaan entisestään vahvistaa (Jackson ym. 2019). Tilanne vaatii ekologisen jälleenrakentamisen kaltaisten suurten kertomusten kritisoijilta vastausta siihen, mikä on heidän suunnitelmansa tämän trendin kääntämiseen. Trendi korostaa myös ekologisen jälleenrakennuksen ajajilta velvollisuutta markkinoida ohjelmaa uskottavana ja houkuttelevana vaihtoehdona vastareaktioita aiheuttavalle luopumiskurssille.

BIOS on tehnyt strategisesti älykkään viestintälinjauksen nimetessään ohjelmansa *jälleenrakentamiseksi*. Otsikko rakentaa mielikuvasillan toisen maailmansodan jälkeiseen Suomeen, jossa yleisen historiakäsityksen mukaan yhteistä tulevaisuutta rakennettiin koko kansan voimin talkoohengen mukaisesti. Nähdäksemme voisi olla lisäksi hyödyllistä rinnastaa tuleva siirtymä hyvinvointivaltion rakennushistoriaan. On huomioimisen arvoista, ettei hyvinvointivaltiota rakennettu vain vasemmistijohtoisessa eduskunnassa, vaan se vaatii työväenluokan jatkuvaa mikrotason toimintaa, jossa luotiin poliittista painetta ja muutettiin vallitsevaa hegemoniaa (Uljas 2012). Tätäkin taustaa vasten on perusteltua ajatella, että ekologisen jälleenrakentamisen kohdalla on tunnistettava olemassa olevat valtarakenteet ja otettava niiden purkamisen mahdollisuudet osaksi teoreettisia pohdintoja ja poliittisia visioita. Eduskunnan suopeus oikeudenmukaisen ja valtaa uudelleen jakavan ekologisen

siirtymän toteuttamiseksi vaatii mitä luultavimmin myös katujen haltuunottoa.

KIRJALLISUUS

- Alhojärvi, T. (2019) Harvaintalouden vaihtoehdot: jälki-fossiilinen ongelma tiedossa, taloudessa ja politiikassa. *Terra* 131(1) 43–50. <https://terra.journal.fi/article/view/83703>
- Burke, M. & Stephens, J. (2017) Energy democracy: Goals and policy instruments for sociotechnical transitions. *Energy Research & Social Science* 33 35–48. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2017.09.024>
- Ekologinen jälleenrakennus (2019) BIOS-tutkimusyksikkö. 1.12.2019. <<https://eko.bios.fi/>>
- Harvey, D. (2005) *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press, New York.
- Jackson J. C., van Egmond M., Choi V. K., Ember C. R., Halberstadt J., Balanovic J., Basker, I. N., Boehnke, K., Buki, N., Fischer, R., Fulop, M., Fulmer, A., Homan, A. C., van Kleef, G. A., Kreemers, L., Schei, V., Szabo, E., Ward, C. & Gelfand, M. J. (2019) Ecological and cultural factors underlying the global distribution of prejudice. *PLoS ONE* 14(9): e0221953. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0221953>
- Järvensivu, P. & Toivanen, T. (2019) Talousajattelun suuntaviivat tulevien vuosikymmenten murrokseen. *Terra* 131(1) 36–41. <https://terra.journal.fi/article/view/83703>
- Klein, N. (2019). *On fire. The burning case for a Green New Deal*. Simon & Schuster, New York.
- Mccauley, D. & Heffron, R. (2018) Just transition: Integrating climate, energy and environmental justice. *Energy Policy* 119 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2018.04.014>
- Schlosberg, D. (1999) *Environmental justice and the new pluralism: The challenge of difference for environmentalism*. Oxford University Press, Oxford.
- Shue, H. (2014) *Climate justice: Vulnerability and protection*. Oxford University Press, New York.
- Tikkala, H. (2019) Jussi Halla-aho suomi ”ilmastohysteriaa” Ylen tentissä: aiheuttaa ahdistusta ja laskee syntyvyyttä – lue kooste liveanalyysistä täältä. Yle 28.3.2019. <<https://yle.fi/uutiset/3-10701888>>
- Uljas, P. (2012) *Hyvinvointivaltion läpimurto: Pienviljelyhegemonian rapautumisen, kansalaisliikehdinnän ja poliittisen murroksen keskinäiset suhteet suomalaisessa yhteiskunnassa 1950-luvun loppuvuosina*. Into-Kustannus, Helsinki.
- Uusi ”vihreä sopimus”, minimipalkka, hiilitullit rajoille: Tällaista Eurooppaa ajaa Ursula von der Leyenin komissio (2019) *Helsingin Sanomat* 19.11.2019. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006321849.html>
- Vadén, T., Majava, A., Toivanen, T., Järvensivu, P., Hakala, E. & Eronen, J. T. (2019) To continue to burn something? Technological, economic and political path dependencies in district heating in Helsinki, Finland. *Energy Research and Social Science* 58. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2019.101270>
- van Veelen, B. & van der Horst, D. (2018) What is energy democracy? Connecting social science energy research and political theory. *Energy Research & Social Science* 46 19–28.
- Walker, G. (2012) *Environmental justice: Concepts, evidence and politics*. Routledge, London.

ANNA PULKKA & ANTTI SAARELAINEN
*Historia- ja maantieteiden laitos,
 Itä-Suomen yliopisto*